

ANTAL ZOLTÁN EMLÉKÉRE

Antal Zoltán 1931. június 20-án született Csernelyben, munkásszülők gyermekeként. Életre szóló élményt jelentett a gyermek Antal Zoltán számára az ózdi kohászati üzemben végzett tevékenység figyelemmel kísérése. Iskoláit Ózdon kezdte: 1937-től 1941-ig ott tanult, majd tanulmányait 1944-ig a rozsnyói Premontrei Gimnáziumban folytatta. A határváltozás miatt azonban visszakerült Ózdra, és végül ott fejezte be a középiskolát. 1949-től Budapesten, az MKKE-n kezdte meg felsőfokú tanulmányait, ahol 1953-ban szerzett közgazda diplomát.

Pályáját 1953-ban tanársegédként a MKKE-n kezdte, a Markos György vezette Gazdaságföldrajzi Tanszéken, ahol több, ma is tevékenykedő neves szakemberrel dolgozott együtt. 1955–1958 között az MTA aspiránsa volt, majd 1958-ban adjunktussá nevezték ki. 1959-ben, ugyanebben a beosztásban került az ELTE Általános Gazdaságföldrajzi Tanszékeire, amelyet akkor a nagy szakmai tekintéllyel rendelkező Mendöl Tibor irányított. Ugyanebben az évben nyújtotta be az Akadémiára kandidátusi disszertációját, és annak sikeres megvédést követően egyetemi docenssé léptették elő.

Mendöl Tibor nyugdíjba vonulásakor (1965) igen fiatalon nevezték ki a Tanszék első emberének, amit kivételesen hosszú ideig, egészen 1993-ig vezetett. Munkásságának ezen szakaszában különös hangsúlyt fektetett a gazdaság fejlődésének vizsgálatára, a technológiai részletek feltárására, illetve ezek területi hatásaira. A felsőoktatási reform keretében kezdeményezésére az 1960-as évek végétől, illetve az 1970-es évek közepétől az ELTE akkori földrajz szakos hallgatói *Kémiai technológiai ismeretek*, és *Regionális gazdaságtan, Statisztikai ismeretek* című tárgyakat hallgattak az egyetemen. Az 1980-as évek derekától a számítástechnika oktatása is megindult a tanszéken.

Óráin részletesen és élvezetesen adott elő, többek között a hazai ipar időszerű fejlődéseiről, a legjelentősebb beruházásokról. Előadásain ezekre a témákra sok időt fordított, így például az 1970-es évek közepén az olefin programra, az évtized végén pedig az atomenergetikára. Előadásai nem csupán olvasottságon alapultak, hanem a helyszínen, többnyire üzemlátogatásokon szerzett élményekre és tapasztalatra is épültek. Sok esetben ezek a tapasztalatok külföldi tanulmányútjain halmozódtak fel: az NDK-ban, az NSZK-ban, valamint a Szovjetunióban is több hónapos tanulmányutakon vett részt.

Megemlíthető, hogy nem csupán saját ismereteinek ilyen formájú elmélyítését tartotta szem előtt, hanem a hallgatókét is. Az 1960-as évektől a Tanszéken szokásossá váltak a több hetes időtartamú külföldi terepgyakorlatok: többek között az NDK-ba, Jugoszláviába, a Szovjetunióba és Japán szervezett utakat. Meghatározó fontosságúnak ítélte az utazás során szerzett benyomásokat és lelkesen, szakértelemmel hívta fel a figyelmet a földrajzi ok-okozati összefüggésekre, a természet- és a társadalomföldrajz kapcsolódási pontjaira. Vallotta, hogy a földrajzosnak informáltnak kell lennie, és utazás közben nyitott szemmel kell járnia, hogy az egyetemen megszerzett elméleti tudását gyakorlati ismerek-

tekkel bővítsék a leendő tanárok. Határozottan törekedett arra, hogy ne „szobaföldrajzosok” kerüljenek ki az egyetemről. A külföldi gyakorlatok egészen az 1990-es évek elejéig rendszeresen folytatódtak, elsősorban a Szovjetunió tagköztársaságaiba.

Az általa tartott főbb kurzusok közé tartozott az *Általános gazdasági földrajz*, amit több féléven keresztül is tartott (népesség- és település-, mezőgazdasági-, ipar-, közlekedésföldrajz), valamint a *Magyarország gazdasági földrajza*. Pályafutásának mintegy fél évszázada alatt több ezer hallgatót oktatót.

A felhalmozódó szakmai tapasztalatok gyümölcsei tanulmányokban, egyetemi tananyagokban és könyvekben öltöttek testet. Fontosabb művei közé tartozik a *Magyarország iparföldrajza*, az *Atomenergetika*, a Tatai Zoltánnal közösen írt *A területfejlesztés elméleti és gyakorlati kérdései Magyarországon* c. jegyzetek, valamint a Perczel Györggyel közösen jegyzett *A elsődleges energiahordozók termelésének gazdaságföldrajzi kérdései*, *A villamosenergia-rendszerek gazdaságföldrajzi problémái* című munkák, melyek a Tankönyvkiadónál jelentek meg a Földrajztudomány-Földrajztanítás című sorozatban. Ezenkívül szerzője az *Encyclopaedia Britannica* Budapestről szóló részének.

Élete egyik főművének számít a *Szovjetunió* című kötet II. része, mely a hatalmas ország társadalmi-gazdasági problémáit mutatta be rendkívüli részletességgel. Érdemes megjegyezni: a közel 700 oldalas kötetet 50 oldal kivételével az ő nevéhez kötődik.

Az aprólékoság, a részletesség, valamennyi felmerülő kérdés lehetőleg minél pontosabb megválaszolásának igénye jellemzője munkáinak, hozzáállásának. Nehezen tudott véglegesen lezárni egy témát, mindig talált javítanivalót saját és beosztottjai munkájában is. A szakmai igényességre példaként hozható fel a Magyarország Nemzeti Atlasza általa készített gép- és vegyipari lapjainak (térképeinek) némelyike, amelyekben nem csupán termelési mennyiségek, foglalkoztatott létszámok, hanem technológiai, szakágazatok közötti kapcsolatok is bemutatásra kerültek.

A tanszéken töltött hosszú időszak vége felé, 1993-ban védte meg akadémiai doktori értekezését (*Kölcsönhatások a nemzetközi munkamegosztás, a termelőerők fejlődése és területi elhelyezkedése között*), amely a nemzetközi munkamegosztás és a termelőerők fejlődésének a kérdéseivel, ezeknek a területi fejlődésre gyakorolt hatásaival foglalkozott. Ezt követően az utóbbi években érdeklődése a mezőgazdaság irányába fordult és aktív pályafutásának mintegy záróakkordjaként részt vett egy nemzetközi együttműködés keretében lezajlott kutatásban (*A magyar mezőgazdaság átalakulása- mintaterület Sarród, 1998*). A nyomtatásban is megjelent kutatási zárójelentés első része a hazai mezőgazdaság közel félévszázadnyi fejlődését tekinti át, melyben a korábbi rendszer híveként is objektíven igyekezett feltárni a bekövetkezett változásokat.

1997-ben vonult nyugállományba egyetemi docensként, de a tanszéktől nem szakadt el véglegesen: doktori kurzusokat tartott, valamint részt vett a nappali tagozatos hallgatók képzésében is. Témavezetésével összességében közel 30 egyetemi doktorátus, valamint PhD fokozat elkészítését segítette. Szakmai aktivitása nyugdíjazása után sem lankadt, amit jól szemléltet, hogy még 2009-ben is szervezett külföldi tanulmányutat egy szűkebb szakmai kör számára, mely révén a tanszékről is több fiatal kolléga ismerhette meg a bösi eróművet.

Az egyetemen kívüli szakmai tevékenységét jellemezve megemlíthetjük Tudomány-egyetemi Földrajzi Szakbizottsági-, az MTA Földrajzi Tudományos Bizottsági tagságát, valamint hogy az 1970-es évek közepén a Területfejlesztési és Településgazdálkodási

szakemberképzéssel foglalkozó bizottság is tagja volt. Ezenkívül 15 éven keresztül volt a MFT fővárosi Gazdaságföldrajzi Szakosztályának elnöke. A szakosztály rendezvényein az ipari témák mellett gyakran kerültek sorra terület- és településfejlesztéssel kapcsolatos előadások is.

Életében meghatározó volt 1987-ben kötött (második) házassága, amelyből két gyermeke született. A változás hatására a magánéletében addig zárkózott Tanár úr jobban megnyílt ismerősei, kollégái előtt.

2011. január 13-án súlyos betegség következtében hunyt el.

Nyugodjék békében!

Vidéki Imre